

Al. Voitin, la 70 de ani

„Cer fără mistere“

Într-un volum de memorialistică publicat în 1975 (**Însemnările unui ucenic politic de odinioară**), Alexandru Voitin se autodefineste lapidar (și cam nedrept) „un neprolific membru al breslei scriitoricești”. Ca oameni preocupați de viața teatrului, facem repede o mică socoteală, din care reiese că din 1957, când a debutat cu drama istorică în versuri **Judecata focului**, și pînă în 1972, la apariția dramei inspirate din actualitate **Fata și caruselul**, autorul a scris și i s-au reprezentat 12 piese. Și ne întrebăm cum adică, „neprolific” ?

Debutul său literar a avut loc, de fapt, în 1933 ; elev fiind, trimite versuri spre publicare revistei „Adevărul literar și artistic” și are bucuria să-și vadă tipărite unele. Intuitiv **Matematică**, acestea erau cit pe-ac: să-i periclitaze situația de viitor bacalaureat : „Cît te-am urît, știință siderală/Încorsetată-n cifre și-n formule/Cînd te-nghițeam în clasice pilule/La orele așternice de școală ! ” De atunci, tinărul publicist și-a cenzurat elanurile subiective și în următoarele compuneri poetice nota lirică și-a căpătat o amară luciditate. Acest capitol de tinerețe poetică, sfișiat de disperări baco-viene („ierni putrede”, străzi care-l par „coridoare de spital”), nu-și circumscrie sfera la obsedante stări individuale, ci se obiectivează, treptat, vădind o desprindere de lumea sufocantă, „spre lumi inchipuite în care ride cerul”. Cerul domină și perspectiva orașului de mîine, dar la un mod accesibil și de o ștîlni-

fică concretețe „cerul va fi aproape de oameni, / el nu va avea mistere, / nici măcar / astronomice / Orașul de mîine / va fi încercuit de fabrici”. Cer, fără mistere ? Cine poate zice că nu e așa, la cincizeci de ani de la această profeție poetică, chiar dacă noi adăugăm astăzi atîtea necunoscute, în descifrarea spațiului ceresc ? Dar descifrăm în vocea poetului de-atunci o tendință declarată spre lîmpezirea misterelor, apropierea cerurilor și certitudine, care va constitui, într-un fel, dominantă creației sale.

La 63 de ani, în 1978, al treilea debut, ca romancier volumul **Minzul rătăcii** din ciclul **Cinema „Splendid”**, din care a apărut și volumul doi, **Giruetă** (1980) și îl așteptăm pe cel de-al treilea, anunțat, **Corbii demenței**. O afirmare într-un gen dificil, care presupune ani de muncă încordată. Și atunci, cum adică, „neprolific” ?

În aceleași însemnări, autorul scrie cu umor : „scriitorii mă socotesc jurist, iar juristii, scriitor”. Poate că, într-adevăr, la debutul său în dramaturgie, ne-a tentat această asociație, preocupările juridice pîrîndu-ni-se a influența, într-un fel sau altul, structura și demersul dramatic. Prima sa piesă se numea **Judecata focului**, alta, care avea să imprime dramei istorice românești o nouă dimensiune, **Procesul Horia**, în fine — **Ancheta** ; și nici comediele **Tezaurul lui Justinian** ori **Anonime** nu par a fi străine de obiect. Dar chestiunea rămîne de anecdotică atunci cînd luăm în discuție valoarea pieselor. În această privință,

autorul dispune de variate registre și se definește pe câteva coordonate artistice principale.

Mai întâi, diversitatea de gen. Scrie drame istorice, drame sociale și comedii. Dramele istorice își au sursa în capitole frământate din trecutul neamului, în lupta pentru dreptate socială și națională, pentru libertate și demnitate, într-un ev apăsător de robie feudală (*Judecata focului*, *Procesul Horia*), în timpuri mai moderne, când se fac auzite chemările pașoptiștilor (*Avram Iancu*), în vremea noastră, marcată de începuturile revoluției socialiste (*Adio, Majestate*). Ca o caracteristică, desprindem evaluarea temerurilor justițiare ale tuturor acestor mișcări, într-un evantai larg de argumente morale, sociale, politice, filozofice. Lupta e strinsă, dramatică, dar nu desfășurarea ei în etape primează, ci motivațiile — de fiecare dată motivațiile, care dau rost și îndemn superior faptelor, care atestă o direcție și un ideal. De aceea, ele se exprimă prin confruntare — reprezentanții taberelor opuse se întilnesc și duelează ideologic, cu scăpărări memorabile (*Procesul Horia*). În legătură cu *Procesul Horia* s-a spus că marchează un moment de referință în dezvoltarea genului la noi; într-adevăr, lucrarea impune o nouă modalitate, evocării luându-l locul confruntarea deschisă, tensionată, pe care autorul o situează la nivelul de subtilitate al dramelor de idei. Acest proces nu este, în fond, al lui Horia, ci al acuzatorilor săi; valoarea emoțională a eroismului se conturează aici pregnant, tulburător, din atitudinea demnă a răsculaților, din seninătatea lui Horia și Cloșca, din marea liniște interioară cu care el infruntă moartea. Reprezentarea acestei plesse la Albac, pe o scenă în aer liber, cu Toma Dimitriu în rolul principal, a adunat ca la un eveniment istoric mii de spectatori; nu fără îndreptățire socotea marele nostru prieten Amza Pellea ca o datorie de cinste și o mândrie profesională interpretarea lui Horia pe micul ecran.

Eroismul e trăsătura definitorie și a celor trei drame sociale din ciclul *Oamenii în luptă*. Eroismul luptătorilor comuniști din anii ilegalității (*Oamenii care tac*), din zilele fierbinții ale lui august 1944 (*Oamenii înving*) și din timpul evenimentelor din iunie 1946 (*Oamenii sînt oameni*). Dintre ele, mai cunoscută e prima, poate și pentru că s-a jucat pe

mai multe scene și pentru că a avut parte, la premiera de la Teatrul Național din București, de interpreți memorabili — Grigore Vasiliu-Birlic, Emil Botta, Irina Răchiteanu-Sirianu, Geo Barton, Carmen Stănescu. Dar ele alcătuiesc o trilogie perfect încheiată, cu personaje veridice și întâmplări autentice, strîns organizate pe un conflict dur, desfășurat cu rigoare. În înoleștarea cu forțele aservite fascismului și reacționare, se conturează pregnant chipurile luminoase ale celor ce luptă pentru cauza progresului și a libertății, patosul revoluționar al celor angajați în instaurarea unei noi orînduirii. Și crezul lucid că omul își asumă destinul, printr-un act de opțiune ferm și fundamental.

Note de umor, risipite cu măsură în registrul mai grav al lucrărilor de pînă acum, l-au îndreptățit pe Al. Voitin să scrie și câteva comedii — *Portretul, Tezaurul lui Justinian, Anonime*. Ele au franchețea genului, o desfășurare dezinvoltă și de efect, probează naz și virtuți neîndoielnice moralizatoare, fără să atingă o deosebită acribie satirică. Și iată o tragicomedie de esență filozofică, inspirată de o legendă din valea Tirnavelor, de o puternică sugestivitate dramatică: *Colivia cu năluca*. Citită în litera ei, ar fi o virulentă denunțare satirică a obscurantismului religios, pe fond tragic: pentru a-și exercita supremația, catolicismul feudal recurge la acte închizitoriale asupra sufletului, claustrindu-l cu o diabolică ingeniozitate. Într-o perspectivă mai largă, e o vehementă denunțare a oricărui fel de presiuni asupra conștiinței libere a omului.

Așadar, o viață scriitoricească dedicată cu pasiune și statornicie cunoașterii oamenilor, de azi și de ieri, al acestui popor. Proclamare a idealului său de libertate și dreptate socială, cu un înalt spirit justițiar, conștient că apără o cauză dreaptă. Structuri literare solide, sobre, de o trănicie clasică, în care reverberază ecoul confruntărilor dramatice ale spiritului. O pledoarie, cu argumentele istoriei, pentru izbînda conștiinței libere — pasăre pe care nu poți s-o închizi în colivie, s-o domesticești, s-o precepești. O lecție de vrednicie și patriotism, care, dacă pentru scriitor este o îndatorire civică, pentru omul care a prevăzut apropierea cerului de oameni, ca o realitate accesibilă, fără mistere, este o remarcabilă încununare a condiției sale de ființă sensibilă și cugetătoare.

Constantin PARASCHIVESCU